

Félags- og húsnæðismálaráðuneytið
Skúlagötu 4
101 Reykjavík
Sent í gegnum Samráðsgátt

Reykjavík, 20. ágúst 2026
Tilvísun: M202607-0266

Efni: Umsögn Alþýðusambands Íslands um áform um frumvarp til laga um Ábyrgðasjóð launa

Á Samráðsgátt stjórnvalda eru til kynningar áform félags- og húsnæðismálaráðherra um heildarendurskoðun á lögum Ábyrgðasjóð launa. Áformin fela meðal annars í sér breytingar á ábyrgðartímabili vegna vangoldinna lífeyrissjóðsiðgjalda, frádrátt vegna greiðslna úr Fæðingarorlofssjóði, breytingu á stjórnskipan og kærueimildum sjóðsins, auk breytinga á orðskýringum laganna og lögfestingu tiltekinna ákvæða reglugerðar nr. 462/2003.

Mikilvægi virks samráðs:

Alþýðusamband Íslands (ASÍ) tekur undir að tímabært sé að yfirfara lög um Ábyrgðasjóð launa með heildstæðum hætti en **gerir alvarlegar athugasemdir við markmið og forsendur breytinganna**. Að sett séu fram áform um endurskoðun á grundvallar réttindum launafólks án virks samráðs við aðila vinnumarkaðarins gengur þvert gegn venjum á íslenskum vinnumarkaði um að ekki sé hróflað við veigamiklum hagsmunamálum launafólks nema í samráði og sátt við aðila. Samkvæmt áformunum er breytingin einkum gerð í sparnaðarskyni og markmið breytinganna að draga úr útgjöldum en samkvæmt frummati er talið að árlegur sparnaður ríkissjóðs af breytingunni geti numið 43-440 m.kr. Sparnaðurinn næst að líkindum einkum með áformum um styttingu á ábyrgðartímabili lífeyrissjóðskrafna og mun launafólk því greiða hann í formi lakari lífeyrisréttinda.

Áformin varða réttindi launafólks og snerta um leið kerfi sem hefur um áratugaskeið verið byggt upp í samstarfi stjórnvalda og aðila vinnumarkaðarins, fjármagnað af þeim og eru því hluti af heildarkjörum launafólks. Sjóðurinn er fjármagnaður með sérstöku ábyrgðargjaldi sem innheimt er af atvinnurekendum sem hluti tryggingargjalds. Verði hróflað við réttindum í sjóðunum án viðhlítandi samráðs við aðila kann það að hafa áhrif bæði varðandi fjármögnun sjóðsins og kröfur launafólks. Ábyrgðasjóður launa gegnir mikilvægu hlutverki við að tryggja afkomu launafólks þegar atvinnurekandi verður gjaldþrota. Breytingar á þeim þurfa því að byggjast á vönduðum undirbúningi, áhrifamati og raunverulegu samráði við aðila vinnumarkaðarins áður en afstaða er mótuð um efnislegar breytingar.

Slík vinna var sett af stað á árunum 2023-2024 í starfshópi sem skipaður var af þáverandi ráðherra vinnumarkaðsmála til að vinna að heildarendurskoðun laga um ábyrgðasjóð launa og átti ASÍ þar fulltrúa ásamt öðrum aðilum vinnumarkaðarins. Á vormánuðum 2024 var gert hlé á þeirri vinnu án þess að niðurstaða lægi fyrir og hefur ráðuneytið ekki kallað hópinn til að nýju í

tengslum við þau áform sem nú eru sett fram. **ASÍ leggur til að áður en lengra er haldið endurveki ráðuneytið framangreindan starfshóp og vinni tillögur að breytingum á Ábyrgðasjóði launa í samráði við hann.**

ASÍ gerir eftirfarandi athugasemdir við einstaka þætti áformanna:

Stytting ábyrgðartímabils lífeyrissjóðsiðgjalda:

ASÍ leggst alfarið gegn áformum um að stytta ábyrgðartímabil Ábyrgðasjóðs launa vegna vangoldinna lífeyrissjóðsiðgjalda. Að mati sambandsins hefur hvorki verið sýnt fram á að nauðsyn sé til breytingarinnar né lagt mat á áhrif þeirra á réttindi launafólks, stöðu lífeyrissjóða eða starfsemi Ábyrgðasjóðs launa heldur er hér fyrst og fremst um sparnaðaraðgerð að ræða. Fyrirhuguð breyting mun skerða verulega getu til innheimtu á lífeyrissjóðsiðgjöldum og felur því í sér skerðingu á vernd launafólks við gjaldþrot atvinnurekanda án fullnægjandi rökstuðnings. Breytingin myndi þannig færa þærri hluta þeirrar áhættu sem fylgir gjaldþrotum atvinnurekenda yfir á launafólk og lífeyrissjóði.

Lífeyrissjóðsiðgjöld njóta sérstöðu vegna eðlis skyldunnar við greiðslu þeirra. Atvinnurekanda ber að halda eftir hluta af launum starfsmanns og skila, ásamt eigin mótfamlagi, til lífeyrissjóðs. Vanefndir á þeirri skyldu skerða bæði réttindi viðkomandi launamanns og hafa áhrif á samtryggingarþátt lífeyriskerfisins. Skil og innheimta lögbundinna lífeyrisiðgjalda varða því bæði hagsmuni einstakra sjóðfélaga og mikilvæga samfélagshagsmuni. Þessi sérstaða réttlætir að kröfur vegna vangoldinna iðgjalda njóti ríkrar verndar.

Líkt og fram kemur í umsögn Landssamtaka lífeyrissjóða og ábendingum SL lífeyrissjóðs liggja upplýsingar um vangreiðslur iðgjalda oft ekki fyrir fyrr en að loknu tekjuári þegar ríkisskattstjóri sendir lífeyrissjóðum yfirlit samkvæmt 5. mgr. 6. gr. laganna um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða. iðgjalda. ASÍ tekur undir varnaðarorð um að stytting ábyrgðartímabils gæti aukið áhættu og veikt réttarstöðu þeirra sem lögbundinni iðgjaldaskyldu er ætlað að vernda.

Fæðingarsjóðsgreiðslur:

Lagt er til í áformum ráðherra að greiðslur úr Fæðingarorlofssjóði komi til frádráttar hámarksábyrgð Ábyrgðasjóðs launa með sama hætti og greiðslur frá atvinnurekanda fyrir gjaldþrotaúrskurð, atvinnutekjur og atvinnuleysisbætur eftir gjaldþrotaúrskurð. ASÍ getur ekki fallist á þá breytingu.

Greiðslur úr Fæðingarorlofssjóði eru annars eðlis en þær greiðslur sem nú sæta frádrætti frá hámarksábyrgð sjóðsins. Atvinnutekjur og atvinnuleysisbætur tengjast stöðu einstaklings á vinnumarkaði fyrir og eftir gjaldþrot atvinnurekanda, en greiðslur úr Fæðingarorlofssjóði byggja á sjálfstæðum rétti foreldra samkvæmt lögum um fæðingar- og foreldraorlof og markmið þeirra er að tryggja afkomu meðan foreldrar sinna umönnun barns

Sá frádráttur sem lagður er til lýtur ekki að almennum reglum skaðabótaréttar um frádrátt vegna uppsagnarfrests heldur skerðir hámarksábyrgð Ábyrgðasjóðs launa. Að mati ASÍ standa því ekki efnisleg rök til þess að jafna greiðslum úr Fæðingarorlofssjóði við atvinnutekjur eða atvinnuleysisbætur í þessu tilliti.

Jafnframt getur breytingin haft áhrif á raunverulega nýtingu lögbundins réttar til fæðingarorlofs. Verði greiðslur úr Fæðingarorlofssjóði látnar leiða til lækkunar greiðslna úr Ábyrgðasjóði launa getur það orðið foreldrum fjárhagslega í óhag að nýta rétt sinn til fæðingarorlofs. Slík niðurstaða samrýmist hvorki tilgangi laga um fæðingar- og foreldraorlof né þeim tilgangi laga um Ábyrgðasjóð launa að verja réttindi launafólks við gjaldþrot atvinnurekanda.

Orðskýringar:

Í áformum er lagt til að orðskýringar verði bættar í lögunum og að efni reglugerðar nr. 462/2003 verði fært í lög. Af áformunum verður hins vegar ekki ráðið hvaða efnislegu breytingar eru fyrirhugaðar, hvert umfang þeirra verður eða hvaða áhrif þær kunna að hafa á rétt launafólks til greiðslna úr Ábyrgðasjóði launa. Nauðsynlegt er að breytingar leiði ekki til lakari réttarstöðu launafólks en núgildandi lög mæla fyrir um. Verði gerðar efnislegar breytingar á réttarstöðu launafólks verður slíkt jafnframt að fara fram í virku samráði við aðila vinnumarkaðarins.

Við endurskoðun laganna þarf að hafa hliðsjón af tilgangi þeirra og tilskipunar 2008/94/EB um vernd starfsmanna við gjaldþrot atvinnurekanda. Tilskipunin byggir á því að tryggja greiðslu ógreiddra krafna starfsmanna sem eiga rætur að rekja til ráðningarsamnings eða ráðningarsambands. Jafnframt er í tilskipuninni sérstaklega tekið fram að hún hafi ekki áhrif á landsrétt að því er varðar skilgreiningu meðal annars hugtakanna starfsmaður, atvinnurekandi og laun. Aðildarríkjum er því ætlað svigrúm við afmörkun launahugtaksins, enda sé tilgangur tilskipunarinnar um lágmarksvernd starfsmanna virtur.

Að mati ASÍ er rétt að endurskoða og skýra launahugtakið í lögum um Ábyrgðasjóð launa með það að markmiði að það endurspegli betur tilgang laganna og þeirra réttinda sem þeim er ætlað að vernda. Við afmörkun launahugtaksins ætti meginreglan að vera sú að kröfur sem eiga efnislega rætur í ráðningarsamningi, ráðningarsambandi eða réttindum sem leiða af kjarasamningi falli undir gildissvið laganna, nema sérstök og málefnaleg sjónarmið mæli gegn því. Varast ber að afmarka launahugtakið með svo þröngum hætti að kröfur sem í eðli sínu eru sprotnar af ráðningarsambandinu falli utan ábyrgðar Ábyrgðasjóðs launa.

Við endurskoðun laganna er mikilvægt að farið verði heildstætt yfir undanþágureglur laganna. Þær þjóna ólíkum tilgangi; sumar takmarka ábyrgð Ábyrgðasjóðs launa en aðrar eru ætlaðar til að tryggja eða styrkja réttarstöðu launafólks við sérstakar aðstæður. Við endurskoðun þeirra þarf að meta hvort þær samræmist enn tilgangi laganna og hvort framkvæmd þeirra hafi verið í samræmi við það markmið sem þeim var ætlað að þjóna.

Jafnframt þarf að tryggja að undanþágur sem ætlað er að vernda eða bæta réttarstöðu launafólks fái raunhæft gildi í framkvæmd en verði ekki túlkaðar svo þröngt að tilgangur þeirra glatist. Á sama hátt verða undanþágur sem fela í sér takmörkun á rétti launafólks að byggjast á skýrum og málefnalegum rökum, sæta meðalhófi og ganga ekki lengra en nauðsynlegt er.

Virðingarfyllt,

Finnbjörn A. Hermannsson, forseti ASÍ